

property acquired by criminal means; bringing the company into bankruptcy; falsification of documents, seals, stamps and forms, their sale and use of false documents; fictitious bankruptcy; illegal actions of the remittance documents, payment cards and other means of access to bank accounts, and equipment for their production, use of computers (PCs), systems and computer networks.

In accordance with the provisions of the Criminal Procedural Code of Ukraine an investigator endowed with certain procedural possibilities for effective combating economic crime, however, some mechanisms need to be improved, including through amendments to the Criminal Procedural Code and other legal acts.

Keywords: *economic activities, investigations, criminal proceedings, pre-trial investigation, prosecutor, investigator, investigating judge.*

Надійшла до редакції 29.08.2013

І.О. Шинкаренко

кандидат психологічних наук, доцент
(Дніпропетровський державний
університет внутрішніх справ)

УДК 159.99 + 351.741

ПСИХОЛОГІЧНІ ОСОБЛИВОСТІ ПРОФІЛАКТИЧНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ ТА НАПРЯМКИ УДОСКОНАЛЕННЯ ПРОФЕСІЙНО-ПСИХОЛОГІЧНОЇ ПІДГОТОВКИ ПРАЦІВНИКІВ КРИМІНАЛЬНОЇ МІЛІЦІЇ

Стаття присвячена психологічним особливостям профілактичної діяльності працівників кримінальної міліції. Наведено існуючі психологічні особливості оперативно-службової діяльності працівників кримінальної міліції взагалі та профілактичної, зокрема. Визначено що формування професійно-значущих властивостей особистості працівника міліції повинно здійснюватися під час проведення соціально-психологічного тренінгу, що дозволить сформувати досвід профілактичної діяльності, який у фаховому соціальному просторі набувається роками.

Ключові слова: *психологічний аналіз оперативно-службової діяльності, мотивація праці, професійно-психологічна підготовленість, професійно - психологічні навички, професійно-значущі якості особистості, психологічна готовність, комунікативність, соціально-психологічний тренінг.*

Постановка проблеми. У ст. 2 Закону України «Про міліцію» від 20 грудня 1990 р. з урахуванням змін відповідно до Кримінального процесуального кодексу 2012 визначено, що завданнями міліції є такі:

- забезпечення особистої безпеки громадян, захист їх прав і свобод, законних інтересів;
- запобігання правопорушенням та їх припинення;
- охорона і забезпечення громадського порядку;
- виявлення і розкриття злочинів, розшук осіб, які їх вчинили;
- забезпечення безпеки дорожнього руху;
- захист власності від злочинних посягань;
- виконання кримінальних покарань і адміністративних стягнень;

- участь у наданні соціальної та правової допомоги громадянам, сприяння у межах своєї компетенції державним органам, підприємствам, установам і організаціям у виконанні покладених на них законом обов'язків.

Множинність завдань, що стоять перед міліцією, веде до розвитку поліфункціональності в діяльності, виділення груп співробітників, що виконують специфічні функції. Законом «Про міліцію» закріплено розподіл міліції на кримінальну і міліцію громадської безпеки. Природно, діяльність оперативних працівників міліції за своїм змістом і вживаним способом відрізняється від діяльності, наприклад, патрульно-постової служби або дорожньо-патрульної служби ДАІ. Проте діяльність працівників міліції, що розрізняється по вживаних засобах, співпадає за своїми цільовими параметрами та психологічними ознаками їх діяльності.

Але на сьогодні недостатньо розроблені психологічні засади діяльності міліції взагалі та окремих підрозділів кримінальної міліції зокрема.

Аналіз публікацій, в яких започатковано розв'язання даної проблеми. Проблема психологічного забезпечення юридичної, правоохоронної діяльності у різні часи займалися Д.О. Александров, В.Г. Андросюк, Н. Бобечко, В. Бойко, І. Жолнович, І. Когутич, Л.І. Казміренко, Т.Б. Кодлубовська, В.О. Коновалова, В.Ю. Шепітько [1-3].

Аспекти використання досягнень психологічної науки у процесуальній діяльності та криміналістиці вивчали В.В. Бірюков, В.Д. Берназ, Т.О. Бородкіна, В.М. Варцаба, В.О. Онищенко, І.В. Попов, В.К. Саморока, У.М. Старушкевич [4-9].

Загальні психологічні засади поліцейської (міліцейської) діяльності вивчали В.І. Барко, Р.І. Благута, О.С. Губарева, В.А. Данилов, А.Є. Дугін, Г.Є. Запорожцева, В.С. Лурі, Л.І. Казміренко, Н.Л. Ковальська, Я.Ю. Кондратьєв, О.М. Кретчак, В.С. Медведєв, Г.О. Юхновець [10-20].

Використання психологічних знань у діяльності підрозділів, які мають право здійснювати ОРД, досліджені в працях Я.Ю. Кондратьєва, Б.І. Бараненка, О.Ф. Долженкова, Г.Є. Запорожцева, А.П. Кіцул, О.П. Лисенка, І.М. Охріменка, А.І. Пясецького, Е.В. Рижкова [21-25].

Проблемами формування професійно-психологічних властивостей особистості у працівників ОВС займалися Ю.В. Александров, І.Ю. Воробйова, Г.Є. Запорожцева, В.В. Кондрюкова, О.М. Корнєв, М.Г. Логачов, Л.І. Мороз, Т.О. Славнова [27-32].

Проблеми, пов'язані з використанням психологічних знань під час професійного спілкування працівників міліції, у своїх працях вивчали І.О. Дубова, Н.Е. Милорадова, О.В. Мисенко, І.О. Шинкаренко [32-35].

Однак жодна праця не присвячена визначенню особливостей оперативно-службової діяльності працівників окремих підрозділів кримінальної міліції та розв'язанню існуючих проблем у комплексі на системному рівні

Мета статті – визначити психологічні особливості профілактичної діяльності працівників окремих підрозділів кримінальної міліції та визначити напрямки вдосконалення їх професійної психологічної підготовки.

Виклад основного матеріалу. Проведений нами аналіз публікацій [10-20] дозволяє визначити, що ланкою, яка об'єднує всі служби міліції і

примушує тісно взаємодіяти, є наявність єдиного об'єкта діяльності – злочинця (правопорушника).

Об'єкт діяльності співробітників міліції (правопорушник) має ряд особливостей. До значущих для діяльності працівників міліції слід віднести такі характеристики правопорушників: а) антигромадська спрямованість і громадська небезпека поведінки; б) протидія або опір правомірним діям співробітників міліції; в) досвід протиправної або злочинної діяльності; г) маскування справжніх цілей і мотивів протиправної діяльності; д) типовість і індивідуальність у поведінці; е) своєрідність зв'язків з навколишнім світом, у тому числі часто спостережувана ідентифікація себе з кримінальним середовищем [1–3]. Аналіз специфіки діяльності міліції, нормативних актів та наукових публікацій дозволяє виділити *десять загальних для представників її різних служб характеристик*:

1) діяльність міліції є різновидом державної служби, і порядок її проходження працівниками визначено в Положенні про службу в органах внутрішніх справ України, співробітники міліції мають спеціальні звання і при виконанні своїх посадових обов'язків повинні, як правило, носити спеціально встановлену форму одягу;

2) діяльність співробітників міліції будується на принципах законності, гуманізму, поваги прав людини і гласності;

3) нормативно-правова регламентація діяльності міліції визначає специфіку проведення правоохоронних заходів у сфері боротьби із злочинністю і охорони громадської безпеки;

4) як правило, виконанню міліційних функцій протидіють правопорушники і їх посібники;

5) працівникам міліції надані великі владні повноваження, реалізація яких залежить від їх уміння розумного, доцільного і законного застосування влади;

6) міліція має специфічні засоби дії, у тому числі примуси, в процесі профілактики і припинення правопорушень (психологічна дія, у вигляді попередження, зауваження і т. д.; застосування спеціальних засобів, фізичної сили і вогнепальної зброї);

7) різноманітність соціальних ситуацій, в яких доводиться діяти працівникам міліції, визначає вимоги до їх психологічної готовності, уміння швидко входити в суть події, що сталася, і комунікативних якостей;

8) діяльність міліції проходить в умовах конспірації і необхідності збереження її співробітниками службової таємниці;

9) міліційна діяльність характеризується екстремальністю, пов'язаною з наявністю різних стрес-факторів (підвищена відповідальність, невідомість інформації, дефіцит часу, небезпека для здоров'я та ін.) і психічними перевантаженнями в роботі;

10) на діяльність співробітників впливають атмосфера в суспільстві, оцінки населенням міри її ефективності і авторитет міліції, що складається [14; 16–18; 27].

Здійснене нами дослідження та аналіз публікацій з означених проблем дозволяє констатувати, що виняткова складність діяльності міліції диктує

високі вимоги до професійної підготовки і вишколу кожного співробітника [27–32]. Ми згодні з думкою, що ця діяльність має зворотний вплив на співробітників міліції як суб'єктів діяльності, розвиваючи їх знання, навички, уміння і здібності, формуючи певні характерологічні якості.

Здійснене нами анкетування працівників міліції дозволяє визначити, що діяльність працівників міліції істотно залежить від *мотивації праці*, захопленості і схильності до правоохоронної діяльності. Враховуючи наше дослідження та здобутки інших науковців вбачається, що формування стійких позитивних мотивів діяльності співробітників міліції можна вести в чотирьох напрямках:

1) формування безпосередніх мотивів праці за допомогою розкриття цікавих і творчих сторін діяльності міліції;

2) розвиток інтересу до діяльності опосередкованою дією на мотиви шляхом виховання у співробітників міліції почуття професійного обов'язку і гордості за приналежність до міліції;

3) розкриття перед співробітниками перспектив службового росту, просування по службі і підвищення професійної кваліфікації як працівника органів правопорядку;

4) ефективна організація праці співробітників і створення в колективі служб і підрозділів міліції сприятливого морально-психологічного клімату [18, с. 20].

Окрім того, на наш погляд, результати будь-якого виду діяльності працівників міліції залежать від її якісних характеристик: нормативності, організованості, підготовленості і ефективності.

Нормативність діяльності є мірою відповідності дій співробітників правовим і моральним нормам, положенням Конституції, чинного законодавства та Кодексу честі співробітників міліції, орієнтації на діяльність у відповідності з конституційними принципами застосування тільки законних способів боротьби з протиправними діяннями. У ст. 5 проекту Закону України «Про поліцію» вказано, що при виконанні своїх завдань поліція забезпечує дотримання прав і свобод людини і громадянина, встановлених Конституцією та законами України. Обмеження прав та свобод фізичних осіб допускається виключно на підставах та у порядку, передбаченому законом, за умови, що без цього в кожному конкретному випадку не можуть бути виконані покладені на поліцію обов'язки. Таким чином, діяльність співробітників міліції (поліції) повинна проходити під знаком суворого дотримання норм кримінального, кримінально-процесуального і адміністративного законодавства.

Організованість створює реальний фундамент для успішної діяльності працівників міліції. Вона виражається у визначенні відповідних форм організації і стрункої системи реалізації професійних завдань міліції.

Підготовленість виражається в наявності у співробітника міліції відповідних знань, умінь і навичок. Важливу роль нарівні з іншими видами підготовленості (юридичною, спеціальною) відіграє професійно-психологічна підготовленість. Ми згодні з думкою О.М. Кретчак, що при визначенні придатності кандидатів на службу на етапі професійного відбо-

ру необхідно перш за все визначати та враховувати, поряд із особливостями психічних процесів та властивостей особистості, потенційну здатність працівника формувати та зберігати готовність до успішних професійних дій в майбутньому [16]. Але слід зазначити, що професійний відбір, навіть проведений на досить якісному рівні, не дозволить відшукати працівників, цілком готових до діяльності. Тому гостро постає питання кардинальних змін і пошуку нових підходів до організації професійної підготовки та психологічного супроводження діяльності працівників міліції.

Здійснене нами дослідження та аналіз думок науковців свідчить, що основними завданнями професійно-психологічної підготовки працівників міліції є оволодіння спеціальними психологічними навичками, розвиток та вдосконалення професійно-значущих якостей особистості і формування на їх основі психологічної готовності до здійснення професійної діяльності. Вдосконалення психологічної підготовки працівників міліції повинно здійснюватися за такими напрямками: заняття з різних навчальних дисциплін (тактико-спеціальна підготовка, вогнева підготовка, фізична підготовка), спеціальні заняття з психологічної підготовки (тренування професійної спостережливості та пам'яті, здійснення соціально-психологічного тренінгу, спрямованого на формування соціально-перцептивних якостей тощо) [37, с. 284–291].

Якщо підготовленість виступає як передумова успішної роботи, то *засвоєність* визначає реальне оволодіння нею співробітником міліції і високу міру виконання відповідної діяльності.

Ефективність діяльності співробітників міліції складається з продуктивності, що виражається в кількісних і якісних результатах діяльності; швидкості, чіткості і організованості дій; темпу діяльності, що визначає співвідношення «енергійних» ділянок і спадів у діяльності співробітника впродовж певного періоду часу; повноти, залежної від об'єму реалізованих дій, необхідних для успішного виконання діяльності співробітником міліції впродовж тривалого періоду часу і збереження стійкої результативності діяльності.

Наведені характеристики мають різні прояви залежно від конкретних видів діяльності працівників міліції. Виходячи з чинного законодавства, можна виділити такі різновиди діяльності міліції: профілактичну; оперативно-розшукову; діяльність з дізнання і розслідування злочинів; з охорони громадського порядку і безпеки; охоронну діяльність.

Профілактична діяльність. Основна мета профілактичної діяльності працівників міліції – запобігання правопорушенням і надзвичайним подіям. Практично профілактична діяльність є складовою частиною роботи будь-якого співробітника міліції. Профілактична діяльність будується на активному спілкуванні з населенням, представниками органів місцевої влади, посадовцями, що пред'являє особливі вимоги до комунікативних якостей і педагогічних здібностей працівників міліції, точного дотримання законних прав громадян і правових актів.

Аналіз функціонально-психологічної характеристики профілактичної діяльності дозволяє визначити її дві основні форми – загальну та індивіду-

альну профілактики. Основним змістом загальної профілактики є виявлення і визначення ступеня криміногенності причин і умов, що сприяють вчиненню правопорушень, цілеспрямована реалізація заходів загальнопрофілактичного впливу. Означена діяльність базується на створенні інформаційної моделі причин та умов злочинної діяльності та її профілактики, структурованої за різними напрямками: негативний вплив осіб, які ведуть аморальний і протиправний спосіб життя; недогляд у трудовому і побутовому устрої осіб, звільнених із місць позбавлення волі; незабезпечення охорони майна; несприятливі середовищні й особистісні чинники.

Зазначені компоненти моделі диференціюються за рівнем їх криміногенності, що служить підставою для визначення пріоритетності і планування заходів загальнопрофілактичного впливу.

Діяльність, пов'язана зі створенням інформаційних моделей, висуває певні вимоги до працівника міліції. Ефективність її здійснення знаходиться в безпосередній залежності, насамперед, від домінування в структурі особистості мотивів професійної спрямованості, а також від наявності й рівня розвитку системи професійно значущих якостей: глибини, широти, оперативності і цілеспрямованості мислення; емоційних процесів і станів; стійкості до стресогенних впливів; комунікативних здібностей.

Психологічний зміст індивідуальної профілактики має свою специфіку. Вона виявляється вже на етапі інформаційного пошуку. Порівняння інформаційних потоків при здійсненні загальної й індивідуальної профілактики виявляє різну динаміку мислення. У рамках загальної профілактики домінує індуктивне мислення (від одиничного до типового). На рівні індивідуальної профілактики накопичення та аналіз інформації відбувається на основі дедуктивного мислення (від типового до індивідуального).

Повнота інформації забезпечується стосовно конкретних індивідів із властивими їм індивідуально-структурними компонентами психіки і соціальних якостей. Тому однією з найважливіших професійних якостей працівників міліції є селективність мислення, тобто здатність накопичувати найбільш значиму інформацію для подальшого ефективного психологічного впливу. Необхідність розвивати навички селективного мислення зумовлена тим, що інформація збирається щонайменше на 12 груп осіб із понад 30 джерел інформації.

Фактично основний зміст всіх елементів профілактичної діяльності працівників міліції складає комунікативний аспект, а в деяких він є основним.

Дуже важливо, щоб працівник мав такі необхідні комунікативні якості:

- здібності та уміння швидко встановлювати психологічний контакт з незнайомими людьми і повернути їх до себе; уміння слухати інших людей;
- здібності та уміння психологічно впливати на людей при здійсненні оперативно-службової діяльності;
- уміння переборювати психологічні бар'єри у спілкуванні;
- здібності вирішувати професійні завдання в ситуаціях, що супроводжуються високою мірою особистого ризику і небезпеки для життя;
- висока психофізіологічна витривалість;
- здатність витримувати тривалу емоційну напругу, тривожні стани,

почуття страху, невизначеності, неможливості поділитися своїми сумнівами з близькими та ін.;

- уміння знаходитися у постійній інтелектуальній активності (аналіз інформації, що безперервно міняється, утримання в пам'яті великої кількості фактів; ухвалення рішень в умовах дефіциту часу і інформаційної невизначеності);

- здібності та уміння до ролевого перевтілення, уміння видавати себе за інших людей, майстерно розігрувати ролі різних соціальних і професійних типів;

- уміння швидко і достовірно пояснити критичну ситуацію іншому, приховуючи при цьому істинні наміри.

Значна вираженість таких якостей, як відкрита агресивність, аутоагресія, імпульсивність, депресивні і психосоматичні форми реагування у важких ситуаціях, соціальна відчуженість, переважання гальмівних процесів над процесами збудження в нервовій системі, можуть у сукупності проявитися як синдром професійної непридатності до оперативно-розшукової діяльності.

Дослідження показали, що значно ускладнюють психологічну придатність до профілактичної діяльності працівників міліції такі показники: індивідуалізм; соціальна відчуженість, що порушує систему міжособистісних стосунків і утрудняє соціальну взаємодію; надмірний потяг до домінування і наполеглива тенденція до лідерства; зниження рівня мотиву досягнення мети діяльності; тривожність; недоліки у вольовій сфері і зниження вольових зусиль; наявність психотичних рис особистості і т. ін.

Здобутки практикуючих психологів органів внутрішніх справ, аналіз наукових здобутків попередніх дослідників [16; 30] та проведене дослідження визначили, що заняття з професійно-психологічної підготовки працівників міліції повинні складатися із загальних методів і прийомів формування та розвитку професійно значущих якостей, спеціальних фахових методів та узагальнених тренінгових оперативно-службових ситуацій. Це, на наш погляд, забезпечить іманентність очікуваних результатів усім базовим параметрам професійно-психологічної готовності працівників міліції до здійснення індивідуальної профілактики у складних умовах мінливої оперативної обстановки.

Дослідивши процес профілактичної діяльності, виявивши, що його зміст полягає у професійному спілкуванні, нами визначено завдання проведення соціально-психологічного тренінгу (СПТ): розробка методологічних основ для аналізу соціально-перцептивної регуляції в системі професійного спілкування працівника ОВС; побудова структурно-функціональної моделі процесу соціальної перцепції, що відображає її функціональні зв'язки з когнітивними та регуляторними процесами у професійному спілкуванні; визначення критеріїв, показників та рівнів розвитку соціально-перцептивної регуляції професійного спілкування працівника ОВС; розробка комплексної програми тренінгової підготовки (соціально-психологічний тренінг спілкування, тренінг переговорів, тренінг розв'язання конфліктів, тренінг упевненої поведінки; тренінг ефективної

співпраці в групі; тренінг взаємодії в агресивному середовищі).

Ми згодні з думкою, що ефективними формами ведення тренінгових занять є: групова дискусія, операціональні ігри, рефлексивний аналіз, організований у межах психодіагностичних процедур. Під час занять типові фахові ситуації аналізуються з різних точок зору:

1) як комплекс об'єктивних чинників (включаючи фізичне і соціальне середовище);

2) як систему соціальних установок стосовно подій, їхніх учасників, способів поведінки в різних ситуаціях;

3) як факт залученості учасників у ситуації і можливості управління собою і ситуацією.

Висновки. Формування професійно значущих властивостей особистості працівника міліції, що мають важливе значення для його профілактичної діяльності, повинно здійснюватися під час проведення соціально-психологічного тренінгу, що дозволить сформувати досвід профілактичної діяльності, який у фаховому соціальному просторі набувається роками. У системі тренінгів є можливим спрямоване формування орієнтовної частини професійної комунікативної компетентності в більш стислі строки й у більш структурованому вигляді, ніж при інтуїтивному накопиченні досвіду. Взагалі первісну підготовку працівників міліції повинні у понад 80 % обсягу навчальних занять займати тренінги. Це забезпечить високу оперативну готовність до діяльності у складних умовах.

Бібліографічні посилання

1. Александров Д.О. Юридична психологія: словник : навч. посібник. – 2-ге вид. / Александров Д.О., Андросюк В.Г., Казміренко Л.І. та ін. / за заг. ред. Казміренко Л.І., Моїсеєва Є.М. – К., 2008.
2. Бобечко Н. Основи загальної та юридичної психології : курс лекцій / Н. Бобечко, В. Бойко, І. Жолнович, І. Когутич ; за ред. В. Т. Нора. – К., 2011.
3. Коновалова В.О. Юридична психологія: Академічний курс : підручник / В.О. Коновалова, В.Ю. Шепітько. – К., 2004.
4. Бирюков В.В. Эффективность и допустимость использования приёмов психологического воздействия в процессе допроса / Бирюков В.В., Попов И.В. // Вісник Луганської академії внутр. справ МВС імені 10-річчя незалежності України. – 2003. – Вип. 4. – С. 141–150.
5. Варцаба В.М. Розслідування злочинів, що вчиняються організованими злочинними групами (тактико-психологічні основи) / В.Ю. Шепітько (ред.). – Х., 2004.
6. Саморока В.К. Возможности использования специальных знаний в области психологии для проверки достоверности показаний лица в ходе допроса / Саморока В.К., Бородкина Т.О. // Уголовное право. – 2006. – № 3. – С. 79–82.
7. Старушкевич У.М. Закордонний досвід використання психологічних "профільів особи" при розслідуванні серійних убивств / Старушкевич У.М. // Використання сучасних досягнень науки і практики у підвищенні ефективності боротьби зі злочинністю. – 2000. – С. 133–136.
8. Онищенко В.О. Організаційно-правові та індивідуально-психологічні умови ефективності професійної діяльності працівників слідчих підрозділів МВС України : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. психол. наук : 19.00.06 / В.О. Онищенко. – Х., 2006.
9. Берназ В.Д. Психология как средство решения задач следственной деятельности : монографія / В.Д. Берназ – Одесса, 2003.
10. Данилов В.А. Использование возможностей психологии полицией США / Данилов В.А., Лури В.С. // Сборник МВД СССР. – М. : НИИ МВД СССР. – 1990. – № 4 (54).

11. Дугин А.Е. Психологический анализ профессиональной деятельности следователя по расследованию похищения человека / Дугин А.Е. // Российский следователь. – 2005. – № 2. – С. 47–48.
12. Ковальська Н.Л. Психологічні особливості профілактичної діяльності кримінальної міліції у справах неповнолітніх / Ковальська Н.Л. // Науковий вісник КНУВС. – 2006. – Вип. 4. – С. 234–240.
13. Кондратьев Я.Ю. Організаційно-правові та психологічні аспекти професійної діяльності / Кондратьев Я.Ю. // Науковий вісник Української академії внутр. справ. – 1997. – Вип. 1. – С. 130–139.
14. Медведєв В.С. Психологічні аспекти діяльності органів внутрішніх справ України при забезпеченні прав громадян / Медведєв В.С. // Науковий вісник НАВСУ. – 2000. – Вип. 2. – С. 119–130.
15. Юхновець Г.О. Психолого-педагогічне забезпечення діяльності органів внутрішніх справ / Юхновець Г.О., Казміренко Л.І. // матер. республ. науково-практ. конф. “Практична психологія в органах внутрішніх справ”. – К., 1995.
16. Кретчак О.М. Психологічний аналіз професійної діяльності міліціонерів ДСО та визначальні умови її удосконалення : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. психол. наук : спец. 19.00.06 «Юридична психологія» / О.М. Кретчак. – К., 2003.
17. Запорожцева Г.Є. Психологічний аналіз професійної діяльності дільничного інспектора міліції та визначальні умови її удосконалення : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. психол. наук : спец. 19.00.06 «Юридична психологія» / Г.Є. Запорожцева. – К., 2002.
18. Барко В.І. Теоретико-психологічні засади управління персоналом органів внутрішніх справ : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня д-ра психол. наук : спец. 19.00.06 «Юридична психологія» / В.І. Барко. – К., 2004.
19. Губарева О.С. Психологічні особливості формування професійної компетентності працівників ОВС : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. психол. наук : спец. 19.00.06 «Юридична психологія» / О.С. Губарева. – Х., 2005.
20. Благута Р.І. Психологічні засади профілактики делінквентності : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. юрид. наук : спец. 19.00.06 / Р.І. Благута. – К., 2006.
21. Кондратьев Я.Ю. Психологія ОРД як окрема галузь практичної психології / Кондратьев Я.Ю., Бараненко Б.І., Пясецький А.І. // Проблеми професійної діяльності й забезпечення прокурорського нагляду за її законністю. – Луганськ, 2000.
22. Бараненко Б.І. Психологія оперативно-розшукової діяльності. Загальна частина : навч. посібник / за ред. Е.О. Дідоренка. – Луганськ, 2003.
23. Долженков О.Ф. Використання психологічних знань в оперативно-розшуковій діяльності : монографія / О.Ф. Долженков, Г.Є. Запорожцева, А.П. Кіцул, Е.В. Рижков. – Одеса, 2001.
24. Запорожцева Г.Є. Теоретичні засади психологічного забезпечення оперативно-розшукової діяльності / Г.Є. Запорожцева, О.П. Лисенко // Науково-практичне видання МВС України – Бюлетень обміну досвідом роботи. – № 190. – 2012. – С. 50–58.
25. Охріменко І.М. Організація розкриття окремих видів злочинів із використанням можливостей оперативно-розшукової психології / І. М. Охріменко // Науково-практичне видання МВС України – Бюлетень обміну досвідом роботи. – № 190. – 2012. – С. 58–71.
26. Славнова Т.О. Развитие саморегуляции сотрудников охранных структур МВД / Славнова Т.О. – М., 2001.
27. Мороз Л.І. Теоретичні засади та організація психологічного тренінгу в органах внутрішніх справ : монографія. – К., 2005.
28. Запорожцева Г.Є. Професійна психологічна підготовка дільничних інспекторів міліції : посібник / Г.Є. Запорожцева. – Одеса, 2000.
29. Кондрюкова В.В. Психологічні особливості професійної діяльності та основи формування майстерності інспектора дорожньо-патрульної служби ДАІ України : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. психол. наук : спец. 19.00.06 «Юридична психологія» / В.В. Кондрюкова. – К., 2003.
30. Воробйова І.Ю. Психологічне забезпечення діяльності працівників ОВС в умовах вияву соціально небезпечної поведінки натовпу : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. психол. наук : спец. 19.00.06 / І.Ю. Воробйова. – К., 1999.

31. Логачов М.Г. Психологічна підготовка особового складу спеціальних підрозділів ОВС до дій в екстремальних умовах : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. психол. наук : спец. 19.00.06 / М.Г. Логачов. – Х., 2001.

32. Корнев О.М. Професійно-психологічна підготовка працівників підрозділів швидкого реагування міліції : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. психол. наук : спец. 19.00.06 / О.М. Корнев. – К., 2001.

33. Александров Ю.В. Професійна деформація співробітників органів внутрішніх справ і шляхи її корекції : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. психол. наук : спец. 19.00.06 / Ю.В. Александров. – Х., 2003.

34. Дубова І.О. Психологічні особливості професійного спілкування працівників міліції в екстремальних умовах : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. психол. наук : спец. 19.00.06 / І.О. Дубова. – К., 2003.

35. Милорадова Н.Е. Особливості застосування методів психологічного впливу у професійній діяльності слідчого : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. психол. наук : спец. 19.00.06 / Н.Е. Милорадова. – Х., 2004.

36. Мисенко О.В. Психологічні особливості професійної діяльності дільничних інспекторів міліції (на прикладі сприйняття об'єкта професійного інтересу) : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. психол. наук : спец. 19.00.06 / О.В. Мисенко. – Х., 2005.

37. Шинкаренко І.О. Використання психологічних знань в оперативно-службовій діяльності працівників кримінальної міліції / І.О. Шинкаренко // Науковий вісник ДДУВС. – № 1. – 2012. – С. 284–291.

Шинкаренко И. А. Психологические особенности профилактической деятельности и направления усовершенствования психолого-профилактической подготовки работников криминальной милиции. Статья посвящена психологическим особенностям профилактической деятельности работников криминальной милиции. Определены психологические особенности оперативно-служебной деятельности работников криминальной милиции вообще и профилактической, в частности. Доказано что формирование профессионально-значимых свойств личности работника милиции должно осуществляться во время проведения социально-психологического тренинга, который позволит сформировать опыт профилактической деятельности, который в профессиональном социальном пространстве достигается годами.

Ключевые слова: психологический анализ оперативно-служебной деятельности, мотивация труда, профессионально-психологическая подготовленность, профессионально-психологические навыки, профессионально-значимые качества личности, психологическая готовность, коммуникативность, социально-психологический тренинг.

Shynkarenko I. O. Psychological features of prophylactic activity and direction of improvement of psychological-prophylactic training of criminal militia officers. The article deals with psychological features of prophylactic activity of criminal militia officers. The author has defined existing psychological features of operational-service activity of criminal militia officers in general and prophylactic one, in particular. It has been proved that forming professionally-meaningful properties of personality of militia officer must be carried out during realization of the social-psychological training, which will allow to form experience of prophylactic activity.

The main objectives of professional-psychological training of militia officers are mastering specific psychological skills, development and improvement of professionally significant qualities of personality formation and on the basis of their psychological readiness for professional activity. Improving the psychological training of militia officers should be made in the following areas: lessons from a variety of disciplines (tactical and special training, fire training, physical training), special sessions on mental preparation (training professional observation and memory, implementation of socio-psychological training aimed the formation of social and perceptual skills, etc.).

The main purpose of prevention activities of militia officers – to prevent offences and accidents. Preventive activities is based on active communication with the public, representatives of local authorities, government officials, that makes special requirements of communication skills and teaching abilities of the militia officers, the strict observance of citizens legal rights of and legal acts.

The objectives of the socio-psychological training are the following: development of a methodology to analyze social and perceptual system of regulation in professional communication of militia officers; forming structural-functional model of the process of social perception; definition of criteria, indicators and levels of social and perceptual regulation of militia officers professional communication; elaboration of a comprehensive training program of study (social-psychological training of communication, negotiation, conflict resolution, confident behavior, effective cooperation in a group, interaction in hostile environments).

Keywords: *psychological analysis of operational-service activity, motivation of labour, professional-psychological schooling, professional-psychological skills, professional-meaningful properties of personality, psychological readiness, communicativeness, social-psychological training.*

Надійшла до редакції 13.02.2013

Бабіч Л. М.

ад'юнкт

(Луганський державний університет
внутрішніх справ ім. Е.О. Дідоренка)

УДК 343.12

ПОНЯТТЯ ТА МЕЖІ ПРОЦЕСУАЛЬНОЇ КОМПЕТЕНЦІЇ СЛІДЧОГО ПІД ЧАС ОБРАННЯ ЗАПОБІЖНОГО ЗАХОДУ «ЗАСТАВА»

Розглядаються особливості функціонування інституту «застави» як виду запобіжного заходу. Досліджується поняття та межі процесуальної компетенції слідчого щодо обрання вказаного виду запобіжного заходу. З'ясовуються недоліки слідчо-судової практики та пропонуються шляхи їх вирішення. Розглядається місце «застави» в системі запобіжних заходів та з'ясовуються кількісні показники її застосування у порівнянні з іншими видами запобіжних заходів.

Ключові слова: кримінальний процес, запобіжні заходи, застава, досудове розслідування, слідчий, процесуальна компетенція.

Постановка проблеми. КПК України запровадив новий порядок обрання запобіжних заходів, змінив процесуальні вимоги до обґрунтованості їх застосування та продовження. Зазначені зміни вимагають нової теоретичної розробки процесуального порядку застосування вказаного інституту з урахуванням проблемних питань, які існують у практичній діяльності слідчих органів, працівників прокуратури та суду. За справедливим твердженням вчених та практиків, існування недоліків у практичній діяльності пов'язано з недостатнім рівнем знань про тактику, методика та процесуальні особливості застосування окремих положень процесуального законодавства. Зокрема, вказане питання стосується і відсутності комплексного дослідження меж процесуальної незалежності, самостійності та компетенції слідчого за положеннями КПК України 2012 року. Зазначені обставини свідчать про актуальність обраної теми та необхідність її самостійного дослідження.